

Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамыту: Диагностика және жұмыс әдістері

Автор: Турганбаева Айгуль Бекжасаровна

ӘОЖ 373

КБЖ 75.271

Т 12

«Өрлеу» БАҰО АҚФ Қызылорда облысы бойынша кәсіби даму институтының 2024 жылғы 15 сәуір Сараптау Кеңесінде (№3 хаттама) қаралып, баспаға ұсынылған.

Пікір жазған:

С.Құсейінов «Өрлеу» БАҰО АҚФ Қызылорда облысы бойынша кәсіби даму институтының аға оқытушысы, ұлттық тренер, педагогика ғылымдарының магистрі.

Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамытудың диагностикасы мен жұмысты жүргізу жолдары. Авторлық бағдарлама. Қызылорда, 2024 жыл, 75 бет. Турганбаева Айгуль. Бекжасаровна №31 "Алтын кілт" бөбекжай-бақшасы әдіскері

ISBN 978-601-02-2321-9

© **Турганбаева Айгуль. Бекжасаровна**

Бағдарламаның мақсаты:

Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамыту әдістемелік кешенін әзірлеу және тиімділігін тәжірибе жүзінде тексеру.

Бағдарламаның міндеттері:

- коммуникативтік біліктер мен дағдыларды дамыту: әңгімелесушіні тыңдау және есту қабілеті, диалог жүргізуге, өз пікірін айтуға дайындау;
- ынтымақтастықпен топта жұмыс істеу қабілетін дамыту (келіссөздер жүргізу, әрекеттерді ынтымақтастықта тарату, тілек білдіру, бірлескен іс-әрекет ережесін әзірлеу, ережеге сәйкес әрекет ету);
 - ым-ишара, мимика мен пантомиманы дамыту, балаларды сөйлеуден басқақарым-қатынас құралдары бар екенін түсінуге үйрету;
- адамның эмоцияларымен таныстыру, өзінің эмоциялары мен сезімдері туралы хабардар болу, басқа адамдардың эмоционалды реакциясын тануды үйрену және эмоцияларын адекватты түрде жеткізу қабілетін дамыту:
 - топта бірлескен іс-әрекет дағдыларын дамыту; бір-біріне мейірімділікпен қарауға тәрбиелеу; сезімін сөзбен жеткізу қабілетін қалыптастыру; басқаны түсіну; серіктестің әрекеттері мен өз әрекеттерін үйлестіре білу;
- балаларда жақындарына деген бауырмалдыққа, оларға қамқорлық көрсетуге ұмтылысқа, туған еліне, қаласына деген сүйіспеншілік сезіміне, оның тарихына қызығушылық таныту сияқты адамгершілік сапаларды тәрбиелеу;

Күтілетін нәтиже:

- ересектермен және достарымен еркін қарым-қатынасқа түсе алады;
- ересек адамдардың мамандықтарын, олардың еңбектерін біледі, тұрмыстық заттар және қоршаған табиғат заттарының мәнін түсінеді;
- сюжет бойынша әңгіме құрастыра алады;
- шағын әңгімелер менертегілерді мазмұндайды.
- әдеби кейіпкерлердің әрекеттеріне өзінің көзқарасын білдіре алады;
 - ойын жағдайындағы қарым-қатынас тәжірибесі кеңейеді; құрдастарымен бірлесе жұмыс жасау кезінде белгіленген тәртіп ережелерін сақтайды;

Теориялық негізі :

- Педагогикалық және психологиялық зерттеу әдістері қолданылады.
- Негізгі әдіс – педагогикалық эксперимент.

Эксперимент кезеңдері:

1. Анықтаушы кезең
2. Қалыптастырушы кезең
3. Бақылау кезеңі

«Кел,ойнайық та, сөйлейік» мектепке дейінгі ересек жастағы балаларға арналған 4к негізінде құрылған коммуникативтік ойындар жіктемесі

4к негізіндегі ойындар	Ойынның атауы	Ойынның мақсаты	Күтілетін нәтижесі
1	2	3	4
топтық	«Танысу», «Ине мен жіп» ойыны, «Соқыр би», «Жоспар бойынша тап, «Шығарма», «Мен сізге жазамын ...» «Сиқырлы көзілдірік», «Пікірталас», «Сыпайы сөздер», «Тергеу»	Мақсат: бір-бірімен таныстыру. «Мен» деген белгімен таныстыру және практикада қолдану, басқаға сенуге, серіктеске жауап беруге, оның тілектерін түсінуге үйрету, бірлескен іс-әрекеттерді орындау кезінде ауызша емес қарым- қатынас дағдыларын қалыптастыру; топта балалардың шығармашылық идеяларын ортақ мәмлеге келтіру, сұхбаттасушылар- дың сұрақтарына сыпайы жауап беру, жауабын қысқа және дұрыс тұжырымдауға үйрету; сөйлеу дағдыларын қалыптастыру	талқылауға қатысу, келісе білу, құрметпен өзара іс- қимыл жасау, басқалардың пікірлерін тыңдау және қабылдау, олардың әрекеттерін іс-әрекеттермен үйлестіру, команданың басқа мүшелеріне көмектесуге дайын болу; жауапкершілікті өз мойнына алуға дайын болу, топта жағымды ахуалды қалыптас- тыру; -достарының арасында ортақ шешімге келу; -ынтымақтастықта топта жұмыс істеу білігі бар.
Креативтілік	«Қателіктерді атап өту», «Жалған естеліктер», «Мен келісемін» ойындаы	Мақсаты:балалардың логикасын, шығармашылық қабілеттерін дамыту; басқаларға мейірімді қарым- қатынас жасауға тәрбиелеу; имитациялық дағдылар ды, артикуляциялық аппа- ратты дамыту, қиял мен импровизация қабілетін дамыту; балаларды театр ландырылған ойынға қатысуға ынталандыру, шығармашылық бастама ны ынталандыру; сөздік қорын байыту; достық серіктестікке тәрбиелеу.	- ақпаратты талдау, құбылыстар мен оқиғаларды түсіндіру, оларды бағалау және негізделген қорытынды жасау мүмкіндігі, - шағын көріністерді ойнауға тарту. -өзіндік шығармашыл идяларды бастам ету; -жағдаяттардан шыға алу; жаңа бір дүниені шығармашыл етіп шығара білу.
Сыни ойлау	«Иә – жоқ», «Қара жәшік», «Суреттер- жұмбақтар» «Жұптасқан суреттер», «Ойыншықты анықта» ойындары	Мақсаты: логикалық ойлауды дамыту. Ұқсастықтарды құрастыру, белгілі бір топтарға бөлу, қиял мен шығармашылықты дамыту; балаларды жалпы театрлық әрекетке қатысуға шақыру	-мәселелерді шешудің түбегейлі жаңа тәсілдерін ұсыну және әзірлеу қабілеті, сұрақтарға жауаптар, субъектінің алдында тұру немесе білімді қолдану, синтездеу және өзгерту арқылы идеяларды білдіру, себеп-салдарын анықтай алу; байланыстарды тану, -жаңа шешімдерді тез тауып, сәттілік пен сәтсіздіктің себептерін түсіну мүмкіндігі. -ойлау қабілеттерін дамыту: салыстыру, талдау, жіктеу, жалпылау, абстракциялау.
Коммуника- тивтік	«Ең жылдам», «Соңғысын анық- та», «Қарауылдар мен барлаушылар», «Өткел», «Коман- далармен жүгіру» (пойыздар) ойындары	Мақсаты: логикалық тұрғыдан сұрақтар қоюға деген ұмтылысты ынталандыру, өз пікірін қалыптастыру, бір-біріне мейірімді қарым-қатынас қалыптастыру. Дамытуды және белсендіруді жалғастыру балалардың сөздік қорын дамыту, вербалды және вербалды емес коммуникативті дағдыларын дамыту балалардың дағдыларын қалыптастыру.	құрдастарымен ересектер арасында жағымды қарым- қатынас орнатуға, ымыраға келу, диалог пен монлогтың сөйлеу дағдысын дамыту; балалардың коммуникативті қабілеттерін дамыту. - жауапкершілікпенынта жігерін дамыту. жауапкершілікті, - қарым-қатынастың мақсаты мен контекстіне және серіктеске бейімделу: әр түрлі қарым қатынас жағдайында әр түрлі ауызша және серіктестің эмоционалды мәртебесіне назар аудара отырып, вербалды емес байланыс құралдары.

Диагностиканың Негізгі Маңыздылығы

1 Ерте Анықтау

Дамудағы ықтимал кедергілерді ерте кезеңде анықтау, бұл түзету жұмыстарының тиімділігін арттырады.

2 Индивидуалды Бағдарлама

Әр баланың қажеттіліктеріне сәйкес кешенді және мақсатты даму бағдарламасын құруға негіз болады.

3 Қалыптан Түс Даму

Тілдік немесе әлеуметтік коммуникациядағы ауытқу белгілерін (мысалы, аутизм спектрінің белгілері) уақытында байқау.

Мысал: **MacArthur-Bates CDI** – ата-аналар арқылы баланың сөздік қорын және грамматикалық дағдыларын бағалаудың халықаралық құралы.

Коммуникативтік Дағдыларды Бағалау Құралдары

Диагностиканың объективті болуы үшін арнайы, стандартизацияланған құралдар қолданылады:

MacArthur-Bates CDI

Ата-аналардың толтыруына негізделген сауалнама. Баланың сөздерді түсіну және қолдану деңгейін анықтайды.

Children's Communication Checklist (CCC-2)

Тілдік кемшіліктерді және прагматикалық коммуникативтік бұзылыстарды егжей-тегжейлі бағалауға арналған.

Pragmatic Language Skills Questionnaire

Баланың әлеуметтік жағдайларда тілді қалай қолданатынын, яғни прагматикалық тіл дағдыларын бағалауға мүмкіндік береді.

Диагностика Жүргізудің Үш Негізгі Кезеңі

Бақылау

Баланың табиғи ортадағы (ойындар кезінде, топтық жұмыста) еркін қарым-қатынасын, сондай-ақ ұйымдастырылған іс-әрекеттердегі тілдік реакцияларын зерттеу.

Сұхбат және Сауалнама

Ата-аналар мен тәрбиешілермен терең сұхбаттасу. Олардың бақылаулары баланың күнделікті коммуникативтік әдеттері туралы құнды ақпарат береді.

Құралдарды Қолдану

Стандартталған диагностикалық құралдар (CCC-2, CDI) арқылы нақты сандық және сапалық көрсеткіштер жинау және оларды талдау.

Коммуникативтік Дағдыларды Дамытудың Тиімді Жолдары

→ Тілдік Ойындар

Рөлдік ойындар, сөз тіркестерін қайталау, сюжетті ойындар арқылы сөздік қорды және сөйлем құрылымын нығайту.

→ Әлеуметтік Ұнталандыру

Балалар арасындағы өзара әрекеттесуді және ынтымақтастықты қажет ететін топтық жобалар мен тапсырмаларды ұйымдастыру.

→ Прагматикалық Жаттығулар

Сұрақ қою, өтініш білдіру, келіспеушілікті білдіру сияқты әлеуметтік жағдайдағы сөйлеу этикетін үйрету.

4К моделі негізіндегі тәсілдер

- Коммуникация
- Креативтілік
- Критикалық ойлау
- Командалық жұмыс

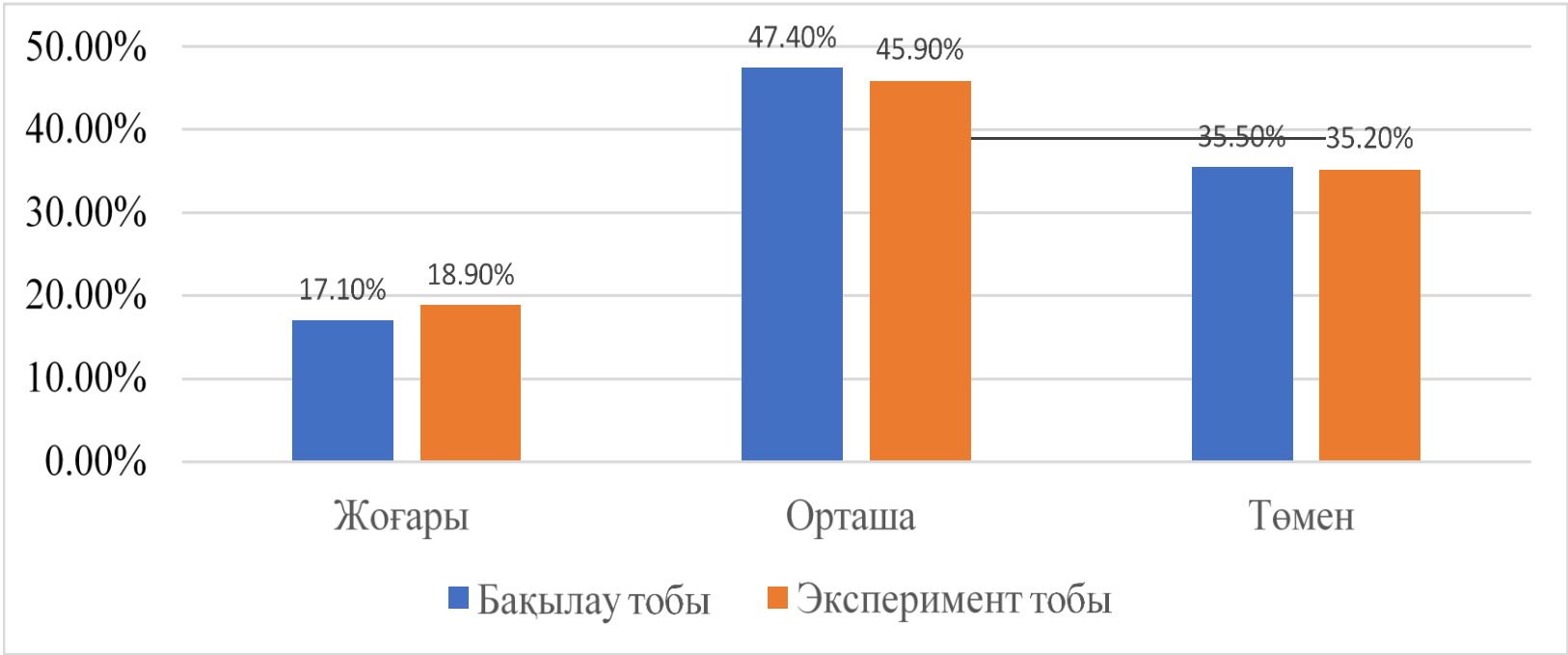
Ойын әдістерінің рөлі

«Кел, сөйлесейік», «Айна», «Комплимент», «Доп» сияқты ойындар балалардың тіл байлығын және қарым-қатынас дағдыларын дамытады.

«Баланың құрдастарымен қарым-қатынасқа түсуге ұмтылысын диагностикалау» әдістемесі бойынша қалыптастырушы эксперименттен кейінгі балалардың құрдасымен қарым-қатынасқа түсу мотивациясы деңгейлерінің (%) пайыздық көрсеткіштері

Деңгейі	Бақылау тобы (76 бала)	Эксперимент тобы (74 бала)
1	2	3
Жоғары	14 (18,4%)	24 (32,4%)
Орташа	38 (50%)	39 (52,7%)
Төмен	24 (31,6%)	11 (14,9%)

Бұл нәтижелер диаграммада көрсетілді

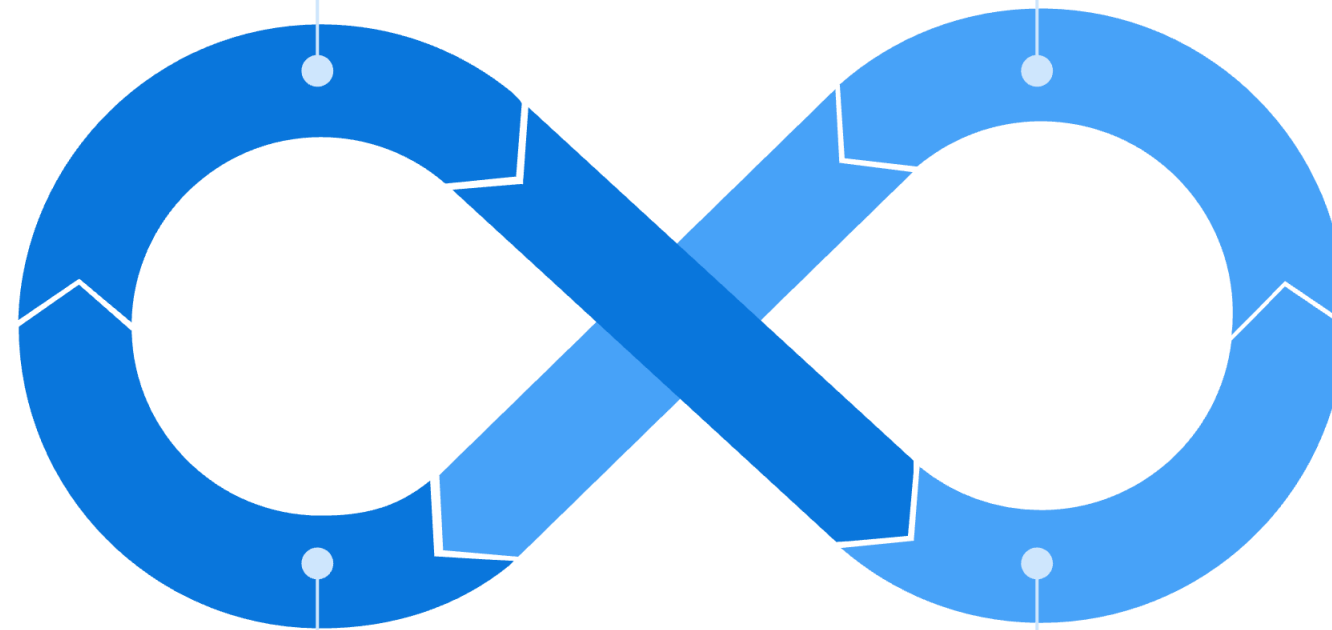

Жеке Даму Бағдарламасын Құру

Тиімді нәтижеге жету үшін жан-жақты және кешенді тәсіл қажет.

Бағалау нәтижелері

Мақсат қою

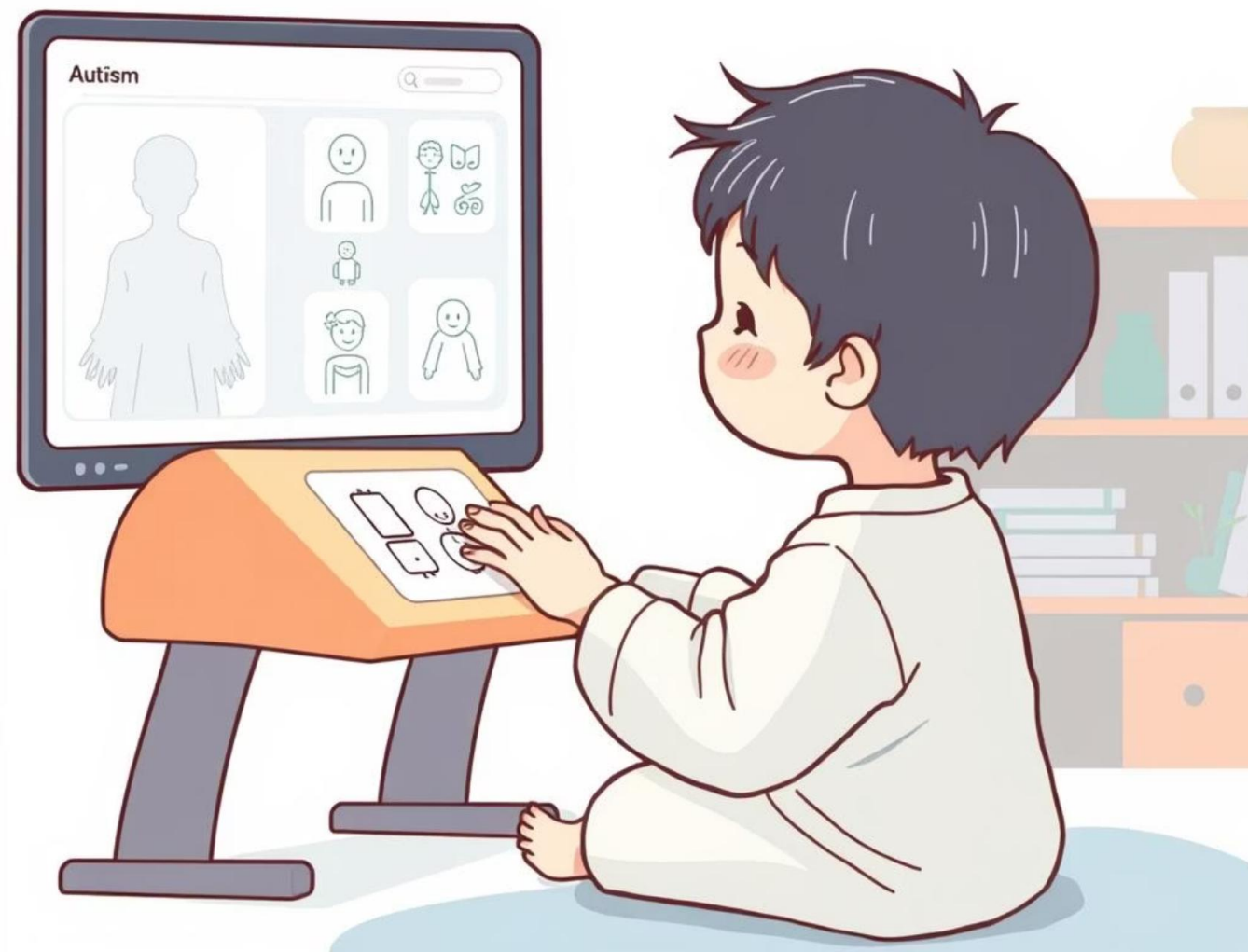

Үнемі қолдау

Кіріспе: команда жұмысы

Жұмыс тобы: **логопед** (тілдік түзету), **психолог** (эмоционалды-әлеуметтік дағдылар), **тәрбиеші** (күнделікті қолдау).

Қиындықтары Бар Балалармен Жұмыс Тәжірибесі

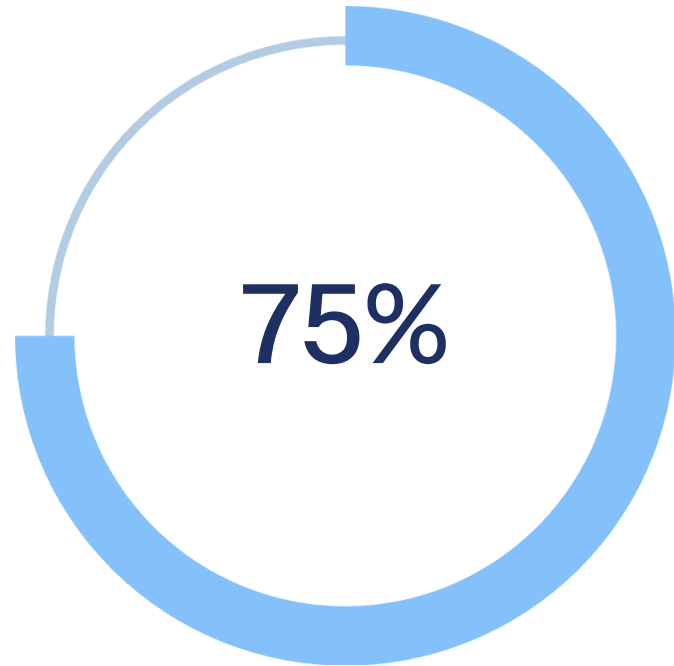

“Communication Matrix” Әдісі

Ауыр коммуникативтік бұзылыстары бар, мысалы, аутизм спектрінің бұзылысы бар балаларды диагностикалау үшін қолданылады.

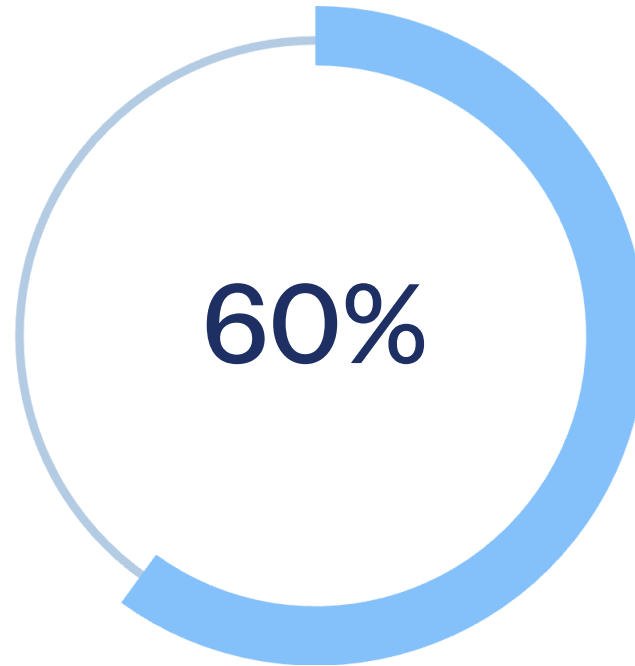
- Бұл матрица баланың коммуникативтік мінез-құлқының ең алғашқы деңгейлерін де бағалай алады (ым-ишарат, дыбыс шығару).
- Түзету жұмыстары кезінде қолдау шараларының тиімділігін және бала дамуының динамикасын нақты бақылауға мүмкіндік береді.
- Бұл тәсіл баланы коммуникацияның жаңа деңгейлеріне біртіндеп шығаруға бағытталған.

Қазіргі Зерттеулердің Деректері

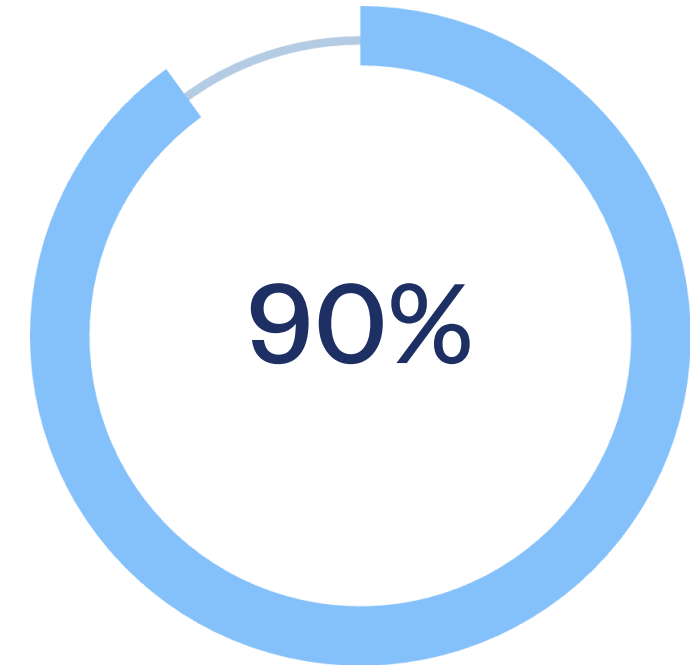
Оқуға Дайындық

Жоғары коммуникативтік дағдысы бар балалардың мектепке психологиялық-педагогикалық дайындығы **75%** жоғары.

Әлеуметтік Жетістік

Дамыған коммуникация дағдылары топтағы әлеуметтік оң қарым-қатынастардың **60%** кепілі болып табылады.

Өмір Сапасы

Ерте диагностика және кешенді түзету бағдарламалары баланың өмір сапасын **90%-ға** дейін арттырады.

Ғылыми деректер: Коммуникативтік дағдылардың дамуы баланың тек тілдік емес, сонымен қатар танымдық және эмоционалды дамуына тікелей әсер етеді.

Әдістемелік құралдар:

- Авторлық сауалнама
- Г.Р. Хузеева әдістері
- Е.О. Смирнова мен Е.Е. Кравцова әдістемелері

Қорытынды: Табысты Дамудың Кепілі

Диагностика – Алғашқы Қадам

Баланың нақты қажеттіліктерін анықтау
және даму жолындағы бағытты айқындау.

Жеке Тәсіл және Қолдау

Әр баланың жеке ерекшелігін ескере
отырып, үздіксіз және мақсатты қолдау
көрсету.

Ынтымақтастық

Ата-аналар, тәрбиешілер, және мамандардың бірігуі – баланың коммуникативтік әлеуетін
толық ашуға мүмкіндік береді.

Біздің болашағымыз – тиімді коммуникацияда!